

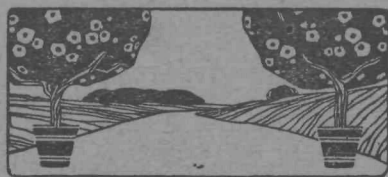
Poštnina pavšalirana.

URNE

ČASOPIS S PODOBAMI
ZA
SLOVENSKE MLADINE

UREDIL JOŽEF VOGL

LI. TEČAJ

V LJUBUŠJANI 1921

IZDALO DRUŠTVO „PRIPRAVNIŠKI DOM“

NA TISKARNI SLOVENSKEGA TISKARNA

Vsebina:

Ksaver Meško: Prvo zimsko jutro. (Pesem.)	121
Gnjevoš: V težkih urah.	122
Francka Zupančič: V deveto deželo!	123
Prof. Fr. Pengov: Obrtniki v naravi. (Konec.)	125
J. E. Bogomil: V miru med svojimi.	130
Leop. Podlogar: Iz zgodovine kranjskih trgov. (Konec.)	131
Mokriški: Moj nemi dom. (Pesem.)	133
A. Zdenčan: Neumna goska.	134
Janko Polak: Jesenski večer. (Pesem.)	136
J. E. Bogomil: Prišla zima je	137
Kratkočasnice.	139
Slovstvo.	139
Rešitev obeliska v 9.—10. številu.	140
Rešitev uganke v 9.—10. številu.	140
Vabilo na naročbo.	140

Vrtec s prilogo Angelček stane 26 K na leto. Izdaja društvo Pripraviški dom.

Urednik: Jožef Volc, župnik na Rovih. ☉ Oblastem odgovoren: Ludovik Tomažič. ☉ Za upravljanje: dr. Jožef Demšar, prof. v Ljubljani, Sv. Petra cesta števil. 80. ☉ Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani.

LIST S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO S PRILOGO ANGELČEK.

Leto 51. Ljubljana, novembra - decembra 1921. Štev. 11.-12.

Ksaver Meško :

Prvo zimsko jutro.

Glej, sneg — sneg — sneg!
Ko da metulji letijo z neba!
Že bel je breg,
in v beli obleki dolina je vsa.

In iz snega
postavimo moža v kot na dvorišče.
Ej, v ustih ima
pač pipo, a sam naj tobaka poišče!

Iz shrambe sani!
Pa z njimi s hriba v dolino zdrčimo —
ko blisk to hiti!
Se, če se prevrnemo, se veselimo.

Na led gremó!
In najsi brije okoli nam lic,
kaj dé nam to?
Z ledú nas spravi očetov le klic.

Le padaj sneg,
ko da metulji letijo z neba,
na dol in breg!
Le padaj, saj deca te rada ima!

Gnjevoš :

V težkih urah.

Po čudnem naključju mi je prišlo v roke par listov starega dnevnika. Orumeneli so že, in pisava je še komaj čitljiva. Bog vedi, katera roka je pisala te žalostne besede, katera duša občutila to trpko bridkost. Morda je bil deček, še otrok morda, sirota zapuščena, ki se je hotel tolažiti s popisovanjem svojega bednega življenja, ker ni imel nikogar, da bi mu potolažil svojo bol. Morda — ali pa ...

— Zakaj mi poješ, ptica vesela, da mi vzbujaš spomine na tiste srečne dneve, ko sem bil čvrst ko ti ... Ko sem imel zdravje — ah, zdravje! Kako je pač v nesreči grenak spomin na srečne dneve!

— Danes je spominski dan vaše smrti, mati, iz srca ljubljena! Zakaj ste odšli in me pustili tako samega, mati? Zakaj moram plakati v žalosti in bedi, ne da bi me osrečavala vaša blaga ljubezen? Nebo, nebo dobrotno, ali me ljubiš vsaj še ti? Da, da, ti me ljubiš, Oče mogočni, in to je še moj up. —

— Jesen! Listje rumeni, cvetje vene, otožno usiha kakor moje življenje, to ubogo, revno življenje, ki sem upal od njega kdovekaj, a mi je zdaj breme, od Boga naložero v pokoro.

— Smrt! Kaj se ne bojiš, bližati se meni — cvetu nerazcvetelemu? Ah, ti tvoji hinavskooprezni koraki! Ta tvoj ledeni dih strupeni ... A če že hočeš — kaj čakaš, kaj se obotavljaš? Pristopi in skončaj svoje delo! Glej, če te je poslal moj stvarnik — čemu to čakanje? ... Vidim, bližaš se mi vedno urneje. Pozdravljena, poslanka božja, da me povedeš pred Njega, ki mi je dal telo iz prsti, duha pa je vdahnil odzgoraj. — —

Do sem sega dnevnik. Turobna je njegova vsebina. A tisti, ki ga je pisal, gotovo več ne pozna bolesti ... Gotovo že uživa Boga, ki je hrepenel po njem.

Blagor mu — srečnemu potniku, ki mu je bila pot tako prikrjšana! Na svojem cilju je. A ti in jaz? ...

Francka Zupančič:

V deveto deželo!

Nad samotno gorsko dolinico so obdajali iglasti gozdovi edino človeško bivališče, mlin ob potoku. Nad gozdovi je plul mesec. V množini je sipal luč na praznično-tiho pokrajino; celo vedno žuboreči potoček je bil presenečen od svetlosti noči in je le še tiše žuborel pod ledom.

V šipah malih oken ni bilo videti nikake luči. Ljudje so vsi odšli k polnočnici. Le desetletni mlinarjev Francek je ostal doma. Vsem se je zdelo čudno, da se je kar vdal uprav ta večer brez besede očetovi volji. Saj drugače so mu ob takih prilikah vedno polzele po licu solze. A nihče ni danes več razmišljal o tem.

Francek je dobro vedel, zakaj se je danes tako lahko vdal. Načrt, ki ga je tiho nosil v sebi že izza lanskega leta, je menil, da ga izvede nocoj. Njegov prijatelj, mesec, sveti tako jasno in mu bo gotovo v pomoč. Culica je že tudi par dni pripravljena: prekoračiti mora le še dolinico, preden se vrnejo domači iz cerkve. A tudi to se bo izvedlo. Vsako drevo, vsak grm in vsak kamen ob poti mu je znan, a o njegovem sklepu ne ve nihče ničesar.

Še enkrat odpre Francek knjigo. Trepetajo mu prstki, ko oči zagledajo napis: »V deveti deželi«. Koliko je že poti? 12 dni in 12 noči! Zopet spravi Francek knjižico, vzame culico z dvanajstimi koščki ovse-nega kruha, dvanajstimi jabolki — za vsak dan enega — pa odpre okno in skokoma je bil zunaj...

Srce mu zatrepeče veselja. Muke bo zdaj vendar konec! Vse bo-lesti, ki jih je moral prenašati, odkar mu je umrla mamica, se ne povrnejo več. Nihče ga ne bo več zmerjal za sanjača; nihče ga ne bo več tepel, če bo bral knjige, ki jih dobiva v šoli — jih je bral ter pozabljal na delo. Vse je sedaj minulo: v dvanajstih dneh bo Francek grof ali pa kar vojvoda kje v deveti deželi! Pa pustil si bo, da mu bodo drugi brali povesti, kolikor jih bo hotel. O, da bi bil že skoro tamkaj!

Takih misli gre svojo pot skoro uro daleč. Tedaj začuje glasove. Lučca zatrepeče skozi smrečje. Bliskoma se stisne Francek za skalo nad potjo. Pridejo ljudje mimo. »Naš Francek gotovo že spi!« se oglasi starejši brat. — »O, gotovo!« pravi drugi, pa gredo naglo mimo. Zdaj torej ni za Francka nobene nevarnosti več. Gre vendar urno, teče gozdno pot nizdol. Do jutranjega svita mora biti že daleč, daleč kje, kjer ga nihče ne more doiti. Kajti, da ga bodo naslednje jutro povsod iskali, to je gotovo. Da bi le vedel, v kolikem času prehodi človek eno miljo? Dolga pot je to, toliko vé.

Ko udari ura v vaškem zvoniku dve, jo zavije Francek ravno mimo cerkve, spet mu vztrepeta srce. Zdaj pride v nov svet! Tujina s svojimi čudesi, čarobno kraljestvo, po katerem je toli hrepenel; svet, kjer živi repoštev, vile, kraljične, pritlikavci, velikani. Vstopil bo zdajzdaj v ta njih svet in vse bo videl, morda doživel velike čudezne doživljaje in potem bo došel slaven v deveto deželo.

Take misli ga navdajajo, napolnjujejo njegovo dušo in njegovo srce. Niti ne opazi ne, kako mineva noč, pa zazori žalosten, otožen božični dan. Gosto padajo snežinke in krijejo zemljo s snežno odejo. Šele, ko se jame nagibati dan v noč, jamejo od utrujenosti Francku zastajati koraki, in kmalu ga prevzame docela onemoglost. Le želja po daljini, po skrivnostnih doživljajih, še vedno osvežava njegovega duha, pa daje tudi telesu nenevadnih moči, da naposled le dospe v naslednjo vas. Tam se splazi v hlev, se zarije v seno in brž zaspi ...

* * *

Francek ne vé, kako dolgo že potuje. Vé le, da čudes, ki jih je pričakoval, še ni našel — in pa, da je prejšnji dan zaužil že tudi zadnji kosček kruha. Obleka mu visi precej raztrgana s pleč. Nogi sta mu ozebli, zatekli, črevlji so tudi že raztrgani.

A vkljub temu Francek še vendar ne izgubi poguma. Deveto deželo je seveda pričakoval precej bliže. A pot ga le vodi dalje in dalje: mimo gričev in gorâ, dalje in dalje. Zopet ga dohiteva noč, pa bo moral spet iskati prenočišča. In iznova spet sneži. Dospe kmalu do samotne, lične hišice. Okna so razsvetljena, in Francek začuje iz hišice ubrano petje. Zdaj pa je — že blizu devete dežele! Skoro v snu odhiti dalje v sneženo mrzlo zimsko noč.

* * *

Krasno jutro se je nasmejalo po viharni noči. Nebo je bilo jasno ko kristal, in na njem je plulo solnce kakor dragulj.

Brezdvomno je došel Francek že v deveto deželo. Prešel je že dolge kraje, hodil mimo nešteto hiš, a še vedno ni bilo poti konca. Vedno lepša in krasnejša poslopja je zrl, poslopja, ki so presegale vse Frankove predstave. O, zdaj je pa že gotovo prav blizu cilja!

Čeravno že pozno v jutru, po šesti uri, ko so bili doma že vsi pri delu, vendar ne vidi Francek še nikogar na cesti. Ah, v deveti deželi, tu spé do devetih in pa sanjajo ali pa beró v postelji!

Med neprestanim občudovanjem pride naposled do prostora, kjer ugleda doslej ne še viden kras. A ne bogastvo, ne čarobnost kraja ni vzbujala v Francku pozornosti, temveč čudo vseh čudes, zaklad brez primere, krona zemske in nebesne krasote, ki očara v dečku vse čute — to je cerkev, ki je velika, da sega skoro do neba. Iz nje pa čuje glas orgel in spev kakor spev angelcev.

V najtemnejši kotiček cerkve sede Francek in posluša. Lakota, mraz, pomanjkanje — vse pozabi v sladkem snu. O, to je dežela! Zlati oblaki, toplo ozračje, pomlad, radost, prostost brez kraja! Zdi se mu, da stopa njegova duša iz temne ječe na solnčno luč; da postaja velika, krasna, mogočna, ter da jo dviga slavospev angelski k božjemu prestolu v večno radost, v večno srečo, v večno hvalo!

*
*
*

Po končani službi božji stopi raz kor sivolas organist, krene tudi v tisti samotni kotiček, da se še priporoči nemoten svetim trem Kraljem za bližnji praznik. Prestrašen odstopi par korakov nazaj. V kotičku, kamor nikoli nihče ni zašel, ugleda dečka, ki se ne gane. »Vzdrami se, fantič, služba božja je končana!« ga strese organist. A ni bilo nič odgovora. — »Slišiš?« — Ni bilo nič odgovora.

Toliko dni mraza, stradanja in težke hoje je bila zanj pot v deveto deželo — — —

Prof. Fr. Pengov:

Obrtniki v naravi.

(Konec.)

Prelep majnikov dan je. Zelen je travnik in gozd in v njem čudovita pestrost barv na pisanih cveticah — kakšna krasota! Pa vse te lepотиje bi ne bile, ko bi se nemoteno razvila vsa jajčeca metuljev, večš, kobilic, hroščev in bi zagospodarile brezštevilne njih ličinke in gosenice.

Kako velikanska je rodovitnost večine žuželk, si moreš komaj predstavljati, ljubi moj. Borova grizlica (podobna naši muhi) zleže na leto kakih 120 jajcec; če bi živeli potomci ene same take množice deset let brez sovražnikov, ki jih pokončajo, bi oglodale lahko vse borovje dveh ali treh Jugoslavij do golega v enem samem letu.

Veliki prirodoslovec Linné je dokazal, da zamore malo število zapljunkarice ali mesarske muhe požreti konja v krajšem času nego lev. Par takih muh zaplodi lahko tekom enega poletja zarod, ki šteje 500 milijonov.

Če bi se izlegla vsa žuželčja jajčeca, bi požrle iz njih izrasle živalce vse sadove zemlje, oglodale vso zelenjad do korenin, oropale listja vse drevje — krvavi bič bi vihtela strahotna lakota nad narodi, in šele potem, ko bi zemlja skoro ne mogla več sprejeti brezštevilnih mrličev iz dežele in iz mest, bi poginile kobilice in gosenice, ko bi bilo že vse opustošeno.

Grozna kuga bi brusila svojo koso ob prestolih kraljev in ob lesenih ležiščih beračev: le Bog sam ve, če ne bi vseh narodov zemlje položila v orjaških gubah svoje mrtvaške srajce k večnemu počitku?

A Bog pošilja v številnih hroščih, mrežo- in kožokrilcih, pticah itd. svoje kmetovalce v najraznovrstnejših narodnih nošah in z dobrim orodjem preskrbljene, da pregledajo malce po polju in logu, pa zabranijo morebitno škodo in popravijo že nastalo. Med najslabšimi te vrste gotovo niso najezdniki ali ihnevmonidi.

Čudna bitja so to. Po viteško oborožena z dolgo sulico (leglom) cvrčijo med vejevjem pa zadajajo kot angeli-pokončevalci smrt in pogubo uničevalcem gozda.

Lep je hrastov gozd. Kot orjaški tempelj božji iz najkrepkejšega železa in betona, se zdi, da je ustvarjen. In posamezno drevo! Kakšna divje-pogumna lepota, kakšna moč je v njem! Naj besni vihar, le šopi listov trepečejo; krepke veje se klanjajo le iz vljudnosti orkanu nalahko. Globoko razorana skorja obdaja kot viteški oklep polna debela. Že davno počiva srčasto listje lipino in zobato javorjevo na tleh pri svojih prednikih, ko je hrastovo še sveže na deblu, dà, celó zarjavelo listje šumi še krepko na veji v zimskem pišu.

In ta kralj gozdov bi moral poginiti, sesuti se v prah, ko bi na milijone majhnih kmetovalcev s paznimi očmi ne skrbelo zanj.

Postoj za trenutek! Glej, ravnokar je priveslal tak najezdnik, goseničar mu je ime, na hrastov list. Skrbno ga ogleduje zgoraj in spodaj. Tu leži gosenica iz prevodnega prelca, zloglasnega hrastovega škodljivca. Hitro mu nastavi goseničar sulico na prsi. Seveda se zvija gosenica kot majhen zmaj — a kaj ji to pomaga? Prefina bojna sekirica na koncu sulice je že vrezala v njeno telo majhno odprtino — urno je s pomočjo legla spravljeno pod kožo že tudi drobno jajčece, in ne samo eno, ampak cel ducat.

Nabodena gosenica, v začetku tako razburjena, se zopet pomiri, in njen apetit je dober, kot je bil prej.

Pride čas, ko bi se imela gosenica zabubiti. Mirno sedi na listu, a ne kaže nobenega veselja do tega dela.

V telesu pa jo ščiplje nekaj in gloda in riže od znotraj nazven. Glej, črvč se privrta z glavico na dan, se steguje in zvija in zapusti mesto, kjer se je rodil. Za njim pa drugi in tretji, vsi do zadnjega. Gosenica mora to trpeti in še ne more poginiti. Kot varuhinja leži še dneve in dneve poleg sovražne zalege. Kolesje njenega življenja gre vedno slabše, vedno tiše, slednjič . . . obstane. —

Nič bolje se ne godi pogubni ličinki rilčkarjevi, lubadarjevi in likarjevi (hrošči), ki ne živi na javni cesti, ampak za trdnimi zapahi — pod lubjem in v lesu. Kako priti tem do živega?

Velikanski črni najezdnik kmalu zavoha skrivališča teh sovragov, in njegova turška sablja, na videz tako nežna, prodre z največjo gotovostjo skozi deblo in v trdi les.

Žolna tudi lahko najde na deblu mesto, kjer se nahaja škodljiva ličinka. Ima ne samo silno občutljiv nos, ampak tudi s kladivom urno

preudari, kje se začne votlina in kje neha. Kako pa zaleze in zadene naš kmetič-najezdnik pravo mesto — kdo mi more to pojasniti?

Starodaven je zakon v naravi, ki ga ji je dal Stvarnik! Čim se kaka žuželka ali druga žival (miši, zajci) razmnoži tako, da je v nevarnosti red ali harmonija v celotni naravi, prikaže se takoj v istem razmerju tudi njen sovražnik, ki pomete z neredneži, in uveljavi zopet ravnovesje v naravi.

Zapodite te kmetovalce preko mej, in iz majevega raja in hrastovega loga postane puščava. —

* * *

Tudi za zdravje (higieno) v naravi je poskrbel dobri Stvarnik.

Kakor je splošno znano, ne nastane v mrtvih, trohnečih truplih samo kužen smrad, ampak se razvija v njih tudi nevaren mrliški strup. Pik muhe, na primer, ki se je nasesala na mrtvem človeku ali živali tega strupa, zadá lahko grozno bolezen, mnogokrat tudi smrt. V časopisih niso redka taka poročila.

Pa takoj, ko nas zaskrbi ob takih novicah, se nam pride predstaviti načelnik zdravstvene (sanitetne) policije v naravi, v osebi starega modrijana — krokarja. V družbi vran in srak urno pospravlja gnijoča trupla ptic in sesalcev. Zato najdeš tako poredko zunaj v naravi kako mrtvo ptico ali poginolo divjačino. Bistro oko in prefini voh precej pripelje naše pogrebce na pravo sled.

Še važnejše nego pri nas so take zdravstvene komisije za vroče kraje. Zakaj pod južnim solncem razpadajo trupla še vse hitreje nego pri nas. Če bi jih nihče urno ne odstranjal, bi se napolnilo ozračje s kužnimi bacili (miazmi), pa bi jih raznesli vetrovi na vse strani, in nobena človeška sila bi ne mogla ustaviti strašne kuge.

Vroči kraji bi bili človeku nedostopni, ko bi ne bilo ondi jastrebov in hijen, šakalov in psov. A ti se dobro zavedajo svoje važne naloge in so vsak hipec pripravljeni tako na morskem bregu kakor sredi savane (pustinje), v močvirju in v širnih pragozdih, pa tudi na cesti obljudenih mest in vasi. Leni orientalec (prebivalec vzhodnih dežel) se ne zmeni za poginolega osla ali za psa ali za kamelo; zato so pa tem prej pri poslu naši zdravniki iz živalstva ali bolje konjederci. Celi oblaki jastrebov rojijo včasih ob kaki mrhovini. Saj pravi še sveto pismo:

»Kjer je mrhovina, tam se zbirajo tudi jastrebi.«

Le suhe kosti ostanejo čez par uric od grozne sedmine. Ne, niti te ne! Ponoči se priplazijo strahopetne, ščetinaste hijene in mrholjubi šakali na ostanke. Z železnimi kočnjaki zdrobijo najdebelejše stegnence in posrebljajo mozeg iz njih. Vroče afrikansko solnce najde drugo jutro le še suhe koščice, da jih pobeli. Nevarnost okuženja je popolnoma odstranjena.

Druge vrste pogreb lahko opazuješ doma na vrtu, če le hočeš biti nekoliko pazljiv in potrpežljiv.

Ob potu leži mrtev krt. Če pogledaš natančneje, se ti dozdeva, da se pregiblje od časa do časa. Če ga obrneš s palico, zalotiš pod njim nevelikega hrošča, rumeno in črno obrobljenega kot mrtvaški prt — grobarja. Prizadeva si, da pokoplje mrliča. Prav nič se ne da motiti pri svojem delu. A ker so tla trdo shojena in posuta s kamenjem, se mu to noče posrečiti. Pa zapusti krta in steče precej daleč ob potu. Po daljšem dirjanju sem in tja se obrne proti bližnji njivi. Komaj začuti rahlo prst pod seboj, se obrne in loti iznova svojega dela, poskušajoč, da spravi krta naprej, na njivo. A zastonj. — Odleti . . . Mož li obupa nad uspehom? — Kako se začudiš, ko pride čez nekaj minut nazaj, a z več tovariši. Kakor bi se bili zgovorili, zlezejo vsi naenkrat pod krta in ga neso, počasi sicer, a naravnost proti njivi. Dospevši na mesto, kjer je bil prej naš prvi grobar nekaj kopal, se ustavijo in končajo pokop. Vedno več prsti sipljejo izpod krta, vedno globlje se pogreza mrtvak. Slednjič se prikažejo vsi pogrebci na vrhu, in kmalu je grob zaprt.

Na mrtvem krtu pa bodo našli mladiči grobarjevi čez par dni stanovanje in tečno hrano.

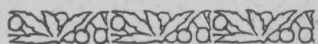
* * *

Odkod pač izvira vsa ta smotrenost v naravi? Vse to delo po načrtu? Kdo zapoveduje malemu grobarju in orjaškemu kondorju (jastrebu Južne Amerike), da morata biti vsak ob svojem času na svojem mestu?

Kdo drugi, če ne »Oni, ki hrani mlade krokarje na gori in vodi divje orle v puščavi k studencu. Oni, »ki odpira svojo roko in napolnjuje vsa živa bitja z blagoslovom«, kakor divno poje psalmist.

Živali in rastline, ne v zadnji vrsti mali žužki, so neovrgljive priče večne Previdnosti. Vsako gibanje ima svoj namen, vsaka kocinica svoj smoter. Smrt in življenje, razmnoževanje in poginjevanje, ljubezen in sovražstvo — vse ima svoj vzrok in svoj konec, vse deluje z združenimi močmi za ohranjenje vesoljstva, vse je preračunala že vnaprej nerazumljiva Modrost. — Čudimo se umetnji človeški. Pa nikar ne zatiskajmo očes pred umetnostjo malih bitij, ki se trudijo, da izvršujejo čudovita svoja dela v delavnici Vsemogočnega!

Dobroto za dobrote!

J. E. Bogomil:

V miru med svojimi!

biskal sem starega gospoda. Našel sem ga v postelji.
»Kaj pa, kaj, gospod Fronc? Kaj pa to pomeni?«
»Kaj? Šli bomo. Smrt trka, Bog kliče.«
»E, pa ne bo še tako hudo?«

»Hudo? Vidite, če bi šel v Ljubljano, bi morebiti še ozdravel. V bolnišnici bi me za silo znabiti še pokrpal. Pa samo morebiti. Zato pa rajši ne bom šel.«

»Poskusite! Zdravje je le vsega vredno. Zakaj bi ne?«

Mož je zamižal, kakor bi hotel skriti težko misel. A se je brž ohrabil.

»Vidite, zato: Če bi v Ljubljani umrl, kdo se bo pa tam brígal za moj grob? Kdo bo tam molil zame, slišite, kdo! Tam je tudi pokopališče — pusto! Pozabljen bi bil tam ko kamen v groblji. Tu bo pa le še kdo rad obiskal moj grob in izmolil zame par očenašev.«

Nisem možu več prigovarjal. Uvidel sem veliko resnico in — umljivo ... Globoko zamišljen sem odšel.

Videl sem, da ljudstvo ljubi svojega dobrega gospoda.

V veži so mi povedali:

»Vedno in vedno sprašujejo ljudje, kako je z gospodom. Posebno tista Hubadova Marica — saj je hodila k vam v šolo — pride prav vsak dan vprašat, ali so gospod kaj boljši? Kar čudno se nam zdi. Otrok še, pa ima že tako skrb.«

Dejal sem sam pri sebi: »Gospod Fronc, prav imate! Odpočijte se med svojimi!«

Čez nekaj dni je zazvonilo in dolgo je zvonilo.

»Láhoviški so umrli,« je šlo po vaseh.

Kot da je ljubega človeka zmanjkalo, je zajokalo po srcih.

* * *

Zdaj je že nekaj let od tedaj. Gospod Fronc mirno spi pod črno rušo. A njegov grob je še vsako pomlad, poletje in jesen poln življenja, poln cvetja. Skoro preveč cvetja je včasih na njem. A kdo bi branil ljubezni, kdo bi ji rekel: »Dosti je, preveč je vsega!«

Res, med prvimi, ki skrbi, da gospodov grob ni zapuščen, ki postoji ob grobu in moli za dušni blagor svojega duhovnega dobrotnika, je še vedno Hubadova Marica. Ne samo »vseh mrtvih dan«, tudi med letom, včasih nedeljo za nedeljo tam postaja, v spominih na šolske dni, izkazujoč dobroto za dobroto.

Blagor ti, dobri gospod! Nisi pozabljen pri ljudeh, gotovo tudi Bog ni pozabil nate. V miru med svojimi!

Leop. Podlogar:

Iz zgodovine kranjskih trgov.

4. Kostel.

(Konec.)

Turki so Kostel pogosto napadli. Navadna pot Turkov je vodila iz Sarajeva čez Travnik, Jajce, Bihač, Modruš, Ogulin na Vrbovsko. Tu so se obrnili proti Ljubljani mimo Kostela, Kočevja, Ribnice in Turjaka ali pa so udarili proti Reki in potem na Goriško in Furlansko.¹ Leta turških napadov na Kostel, kolikor so nam jih ohranili naši zgodovinarji, so ta-le:

1469., 1476., 1480., 1491., 1522., 1528. Tega leta, meseca julija, je prepodil Turke izpred Kočevja Bernard Ričan. Kostelci in okoličani so bili zbežali v gore. Turki so pa bežali preko Kolpe, vendar so pustili v neki kotlini 400 konjenikov in 400 pešcev. Ko so se ljudje vrnili na svoje domove, so planili Turki nadnje in jih pobili.²

Nadaljna leta vpadov so: 1540., 1545., 1558., 1561., 1578. Tega leta so Turki razrušili Metliko in se polastili skoraj ob istem času (aprila) Kostela. Prišli so pred trg preoblečeni kakor Hrvatje in prosili pomoči, češ, da so jim Turki vse uropali. Da bi jim tržani bolj gotovo verjeli, so nosili s seboj dojenčke in nekaj hišnega orodja. Iz krščanskega usmiljenja so jih Kostelci sprejeli. Ko so jih pogostili in jim poskrbeli za prenočišča, so legli k počitku. Sredi noči pa so odprli ti hinavci turški tolpi vrata. Ta se je naglo polastila trga in gradu. Ko so vse izropali, so zažgali trg in grad in odšli. Kranjski plemiči so kmalu zvedeli za ta napad. Udarili so naglo preko Bele Krajine na Hrvaško in se postavili pri Topoloviču na prežo. Pokončali so Turke, rešili ujetnike in se vrnili z bogatim plenom. Zadnjikrat so strašili Turki v večjem številu okrog Kostela leta 1584. in 1585. (dvakrat).

Kadar so lomastili Turki mimo Kostela v deželo, so prišli vedno v večji množini. Kje pri Kostelu so popustili nekaj čet, da so jim osigurali neoviran povratek. Po navadi pa Kostelci niso držali križem rok, ampak so naglo potolkli take posadke, potem pa se pripravili, da dostojno sprejmejo vračajoče se Turke. Pripovedka nam omenja velikana »Petra Klepca«. Kot pastir je rešil pisanega vola izpod rogov črnega bika. V zahvalo je prejel moč, da je z lahkoto izkoreninil najvišje hoje in najdebelejše hraste. Kadar so pridrli Turki, je šel s Kostelci in Osilničani nadnje in jih pognal, odkoder so prišli. Pravijo, da je bil doma iz Banje Loke ali pa iz Gerovega na Hrvaškem. Kakor je že bilo — nas pripovedka prepričuje, da je tukajšnje ljudstvo, povečini uskoško, svojim najhujšim sovražnikom z največjo strastjo vračalo vse, kar je pretrpelo od njih.

¹ Spomenica ob šeststoletnici str. 200.

² Letopis Mat. Slov. 1887, 179.

Leta 1456. so izumrli celjski grofje. Dedovali so za njimi Habsburžani. Ti so imeli v Kostelu svoje oskrbnike ali pa so dajali graščino v najem. Imeli so tukaj tudi svoje sodstvo in pravico meča.

Kot gospodarje Kostela se omenjajo: Lichtenbergi, Frankopan Martin, Pramberger Miha (Preimberger) 1504. — Ta gospod Kostela menda tudi v srečni večnosti ne bo pozabil. Imel je l. 1514. oskrbnika, glavarja Gregorja Gumpler. Biti je moral samec. Gumpler se je polakomnil njegovega premoženja. Lepega dne je Pramberger izginil brez sledu. Ljudje so ga iskali po vseh krajih, kamor je pogosto jahal svojega prama. Konja so našli mrtvega; bil je zaboden. Gospoda pa niso našli. Vsi so mislili, da je padel v roke roparjev, ki so končali konja, gospodarja pa odpeljali kdovekam. Pravi ropar je bil pa Gumpler. Ta je končal konja, Prambergerja pa vrgel v grajsko ječo. Ondi ga je mislil izstradati na smrt. Pramberger se je pa v tej sili zaobljubil sveti Ani. Ravno ta čas se je jelo pri nas zelo širiti češčenje svete Ane, priprošnjice za srečno zadnjo uro.¹ Čudežno je bil Pramberger rešen. V zahvalo je zidal v cerkvi svetega Jakoba v Ljubljani kapelo v čast sveti Ani. Spominska plošča, ki nam pripoveduje o tem dogodku, je vzdana na zunanji strani gotiške podpore ob prezbitერიju.

Za Prambergerjem so prišli na kostel Ravbarji: Gašper Nikolaj, Erazem.

V 16. stoletju so živeli na Kostelu pl. Langmantli. Bili so privrženci luteranstva. Adam Langmantel je bil poseben prijatelj kostelskega župnika Janeza Weixler. Prej je bil Weixler menih in je prišel v Kostel okoli l. 1560. Ker so tisto dobo Turki zlasti hudo ogroževali to okolico, se je od Fare preselil v Kostel. Leta 1561. je začel prevajati Spangenbergovo postilo. Tega leta se je oženil. Prevod je le počasi napredoval, ker je možu družinsko življenje menda vzelo precej prostega časa. Leta 1563. je bil še v Kostelu; 1. avgusta pa poroča, da je s prevodom gotov. Kmalu nato je Weixler zapustil Kostel in se podal v Metliko k Vlahoviču, prvaku luteranskih apostolov v Beli Krajini. Na njegov nasvet so ga poslali stanovi v Krško. Od tam ga je pregnal leskovski župnik Polidor pl. Mantagnana. Iz Krškega je šel v Novo mesto, potem pa v Selce pod Kozjakom (1571). Pozneje se je držal v novomeški okolici kot predikant Slovenske Marke (1593).² Langmantli so vplivali tudi na njegove naslednike v Kostelu. Leta 1598. in 1601. se omenja ondci Jernej Faber, ki je bil tudi luteran in je zelo nerodno živel.³

Pl. Langmantli so imeli Kostel do 18. stoletja. Potem pa je prehajal hitro iz rok v roke, dokler ni kupil graščine Andrej Marchioni, veletrгоvec iz Reke, l. 1808.⁴

¹ Izvestja Muz. dr. 1903. 137.

² Jahrbuch der Gesch. des Protest. 1893. 123.

³ Izvestja Muz. dr. 1892. 44.

⁴ Hoff, Gemälde v. H. Krain II. 109—112.

Župnija Fara pri Kostelu je bila ustanovljena leta 1363. Duhovni oskrbniki so stanovali vedno pri Fari. Le, kadar so Turki kraj napadali, so se premaknili v utrjeni Kostel. Prvi znani prifarski župnik je bil Kajnelin (1383). Sto let pozneje je župnikoval ondi Ivan Grumel, ki je energično zahteval nazaj vas Brige (Tiffenpach). Te je njegov prednik po krivici izročil reškemu župniku. — L. 1747. je senjski in modruški škof posvetil ondotno novo župno cerkev. Leta 1757. je Fara pogorela. Požar je uničil župnišče in v njem mnogo zgodovinsko dragocenost. Župnik je bil takrat Franc Klapše. Bil je menda brat Pavla Frančiška Klapše, ki je bil rojen v Kostelu o. l. 1688. in je umrl kot župnik v Tomaju. Bil je apostolski protonotar in kanonik v Pičnu. Umrl je v 88. letu, 31. jan. 1772. in je pokopan pred velikim oltarjem v cerkvi sv. Petra in Pavla. Prištet je med slovenske pisatelje. Leta 1743. in 1757. je izdal »Sbrani Nauk karlhanski«. Gojil je skupno cerkveno petje in v ta namen zlagal tudi pesmi. Pisal je v govorici, kakor je bila takrat živa med Kostelci.¹

¹ Zgod. Danica 1879. 260—261. 414. Jezičnik XXII. 17. Šafařík I. 116. Glaser, Slovstvo I. 173.

Mokriški:

Moj nemi dom.

Po stezici v temnem gozdu
često sem hitel.

Potok žuborel je v jarku,
slavček je v goščavi pel.

Lahni vetrič mi je ljubo
vselej šepetal:

»Danes sem v podgorski vasi
s tvojo materjo kramljaj.«

Šel sem zopet po stezici,
da bi vetrič čul.

A vse mirno, grobnotiho . . .
»Vetrič, kam si neki plul?«

Vetrič pa mi zašepetne:

»Danes nič ne vem.

Ko sem plaval čez vasico,
nem je bil tvoj dom, oj nem!«

A. Zdenčan:

Neumna goska.

a iskrem konjičku je odjahal stari, častitljivi junak, sveti Martin. Zapustil nam je za sabo mrzlo zimo. Po vsem svetu je priljubljen, težko pričakovan, in težko pozabljen ta svetnik, najbolj seveda zaradi — Martinove gosi. Pa saj je tudi nekaj posebnega ta Martinova gos, ki jo prinesó vsako leto na mizo 11. novembra. Odkod ta lepa, stara in častitljiva navada?

Sveti Martin je bil rojen l. 316. po Kr. v stari Panoniji, v mestecu Sabarija. Tam je sedaj mesto Steinamanger na Ogrskem. Za časa cesarja Konstantina in Julijana je bil prisiljen Martin v vojaški stan. Ko je prišel pozneje v Galijo, je postal kristjan in duhovnik. Zaradi njegovega čednostnega življenja so ga izbrali kristjani za škofa v Turu na Francoskem. Svetnik se pa v ponižnosti ni štel vrednega tolike časti, zato se je skril v neki prostor za gosi. A te klepetulje so izdale s svojim gaganjem njegovo skrivališče, in nič ni pomagalo: vdati se je moral v božjo in ljudsko voljo. Odtlej je baje gos posvečena svetemu Martinu in prav zares njegov ptič.

Sedaj pa poglejmo, kakšno čast in veljavo je uživala gos ob raznih časih in pri raznih narodih? — Zelo čislana je bila pri starih Egipčanih. Posvečena je bila boginjama Izis in Oziris, in v toliki množini so jo darovali Egipčani tema božanstvoma, da niso imeli samo duhovniki dovolj gosje pečenke, ampak tudi svete mačke, levi in krodili po duhovniških mestih.

Pri Arabcih je veljala gos kot zgled pridnosti in delavnosti, zato so jo Arabci imenovali »neutrudljivo gospodinjo«, kar bi pa seveda našim gospodinjam ne bilo všeč, ko bi jih hoteli tudi mi primerjati z njo.

Rimljani so posvetili gos vrhovni boginji Junoni. Nemci bogu Wodanu, Grki pa penatom, to je, domačim bogovom. Homer nam pripoveduje, da je kralj Menelaj v svojih prostih urah pasel in redil gosi. Povsod je bila v starem veku gos »v časti«, samo mi jo imamo za neumno in klepetavo, pa menda neopravičeno. Pri nas je postala beseda »goska«, »neumna kakor gos« zabavljiva in razžaljiva. Odkod to, še sami pravzaprav ne vemo.

»Zakaj so razkričali gos kot neumno žival, je težko reči« — piše Brehm v svoji knjigi »Živalstvo« — »kajti vse opazovanje nam ravno nasprotno dokazuje. Vse vrste gosi spadajo brez izjeme med umne, razborite in previdne ptice. Ne zaupajo ljudem, ločijo lovca od drugih ljudi, od kmeta in pastirja, poznajo vse ljudi, ki so gosem nevarni, stražijo pred sovražniki in natanko pazijo na svojo varnost.«

Ravno siva gos, ki je prababica naše bele domače goske, je jako razumna, in o tej pravi zopet Brehm: »Naše domače gosi niso veliko

ali pa skoro nič izgubile na umnosti, ki so jo prejele od prvotne pravrste.« Neki drug naravoslovec pa pravi: »Gos ni neumna, samo ljudje so jo prisilili k temu.«

Svetovnoznano je, kako čuječe so gosi. S svojim gačanjem so l. 390. pr. Kr. rešile rimski grad Kapitol. Galci so se namreč hoteli polastiti rimskega mesta. Preslepili so bili že pse-čuvaje, in vojaška straža je trdno spala. Blizu so bili že gradu — kar naenkrat pa zaženo gosi, ki so bile v gradu, grozen krik. Stražniki se prebude in zapode vsiljive Galce. Iz hvaležnosti zato so nosili Rimljani vsako leto na spominski dan v slovesni procesiji po mestu v krasnih nosilnicah gosi, okrašene z zlatom in škrlatom. Nasprotno pa so pse ta dan metali v Tiberio ali jih pa obešali na bezgove grme za kazen, ker bi bila radi njih zanižnosti prišla kmalu trdnjava v sovražnikove roke. — Nemški pesnik Volfart Špangenberg iz Strasburga se je zavzel za gosjo čast v posebni knjigi, ki jo je izdal l. 1607. in jo naslovil: »Kralj-gosak«. V njej pripoveduje tudi o oporoki tega gosaka. V oporoki izrecno omenja hišne gospodinje, pisarje in domače otroke. Gospodinji je zapustil svoj puh, pisarjem svoja peresa, otrokom pa svoje kosti za igrače. Tudi slovenski pesnik Matija Valjavec se spomni gosaka v pesniški živalski pravljici: »Volk in pes«, kjer pripoveduje o vojski med psom Belinom in volkom. Pes Belin si poišče med svojimi zavezniki tudi gosaka.

Gre h gosaku, gosak mu takoj obljubi, da pride.

»Kaj bi ne šel?« veli, »saj nemam ga vzroka odreči, bil nezahvalen bi pač, če té bi dobrote ne storil tebi, ki nam si čuvaj, nas braniš zalaznikov nočnih.«

In res gre pogumno na vojsko.

»Ž njim jo korači gosak, on puši iz celega kljuna.«

Gos pa ni le junaška, ampak tudi muzikalična. Pripetilo se je že, da so šle gosi v gosjem redu za pogrebom, če je igrala godba ali pa so peli pevci. Tudi za živinskimi čredami gredo gosi, če pastir trobi v rog ali pa piska na piščalko. Tudi rade poslušajo ptičje petje. To jim je ostalo gotovo še kot dedščina stare tetke sive gosi, ki je imela baje tako rada drobne ptice-pevčice, da jih je na jesen na svojem hrbtu nosila proti jugu.

Gosja neumnost je prišla sicer v pregovor, pa — kakor rečeno — ni utemljena, ker ima ta žival več umnosti kot marsikatera druga. O tem se da navesti mnogo dokazov.

Neka mlada goska je pribežala pred svojo starejšo tovarišico, ki jo je venomer preganjala, k nekemu duhovniku. Ko je prišla do duhovnika, je uganil ta, zakaj beži in je zagrabil neusmiljeno preganjalko. Mlada gos je bila vesela in je to radost pokazala s tem, da je svojo prijeto sovražnico dobro oključala. Odtlej je rada kazala goska svojo hvaležnost duhovniku, hodila vedno za njim, ga spremljala celo do cerkvenih vrat in na polje ob sprehodih, da so jo morali naposled raditega zapreti.

In med Nemci znana »polkovna ulmska gos« tudi gotovo ni bila ravno zabita! Stara je bila 20 let: od teh jih je preživela 19 pri virtenberškem polku, večkrat se preselila iz enega mesta na drugo in bila vedno prideljena glavni straži. Sedaj je nagačena in krasi kot taka še vedno bralno sobo podčastnikov vojaškega konjeniškega polka v mestu Ulmu.

Ali kaj boste rekli o onem gosaku, ki je ob času nemškega cesarja Viljema, ko si je ogledoval v Spodnjem Esbahnu pri vajah vojake, korakal ponosno pred vojaki in se prav po vojaško vedel?

Prav na nenavaden način se je vedla neka gos tudi v nekem drugem mestecu. Kadarkoli je občinski sluga stopil na trg s svojim običajnim zvoncem, da je naznanjal nove ukaze, se je ločila neka gos od svojih tovarišic in se vstopila med ostale poslušalce meščane. Med klicanjem je stala nepremično z iztegnjenim vratom, dokler ni dal sluga zopet z zvoncem znamenja, da je končal. Nato je šla za njim v sosednjo ulico. Ko se je sluga ustavil in pozvonil, ustavila se je tudi gos in je poslušala. Tako je delala od ulice do ulice, od trga do trga, in ko je sluga končal, vrnila se je gos v potok in poiskala svoje tovarišice.

Podobno se je godilo nekemu pismonoši. Zadnji dve zimi njegovega življenja ga je spremljal dan na dan neki gosak na vseh njegovih potih. Že pred pošto ga je čakal, in začelo se je spremljevanje. Šel je z njim od hiše do hiše in celo do posameznega stanovanja, če ni bilo previsoko. Sicer ga je pa čakal pred vrati in ga naposled spremil do pošte nazaj.

V neki vasi je živela slepa starka, ki jo je slednjo nedeljo vodila gos v cerkev. S svojim kljunom je prijela starko za krilo in jo peljala v cerkev. Med tem, ko je bila starka pri službi božji, se je sprehajala gos pred cerkvijo. Ko je bila služba božja končana, jo je pa gos ravno tako varno odvedla domov. Kaj bi bila slepa sirota počela, če ne bi bila imela gosi-vodnice in kdo naj potem še govori o »neumni goski«?

Janko Polák:

Jesenski večer.

Dež težak na strehe bije,
kot bi jokal se ves svet —
šla sta pomlad in poletje,
zadnji je ovenel cvet.

Večer mimo okna joče,
drevje žalostno šumi.
Listje velo pada v blato,
vođa glasno žubori.

J. E. Bogomil:

Prišla zima je . . .

tari Polž je hodil s svojo malho po hišah. Gospodinjam je zdravil bolne piskre in sklede in pel je. Kdo ve, kolikokrat je slišala že cela vas tisto njegovo zimsko pesem:

»Prišla zima je,
je pobrala vse . . .«

Na dolgo in na široko je povpraševal in modro samsebi odgovarjal, kje so ptičice, kje so rožice, kje je travica, kje je kravica in drevja kras . . .

»Prišla zima je,
je pobrala vse . . .«

Pa vendar ni bilo tako hudo. In še danes ni. Marsikaj nam res ugrabi zima, a vsega nam ne more vzeti. In to, česar nam tudi zima ne vzame, je veselje.

Četudi je pozimi vse golo, četudi je vse pusto, četudi umolkne glasna ptičja pesem, četudi bistri potoček za vasjo okovan molči — veselje nam pa vseeno ni umrlo.

Oj, sneženi mož! Koliko smeha nam napravi! Drži se tako resno, kakor bi bil najmanj otroški poglavar ali pa župan. Ali, ko mu dajo pisker na glavo, leseno smotko v usta in staro metlo v roke — pa ne pomaga nič nobena modrost ne resnost, nič ne pomaga! Smejejo se mu, smeje se mu vsak, kdor ga vidi. Pogledajo ga in so že veseli.

In pa drsanje na saneh! Sankanje pravijo zdaj.

Res, da te otroške sani niso kdove kako umetno in drago delo. Sami otroci si jih naredo. Par desk spredaj obžagajo in malo zaokrožijo. Počez pa pribijajo par močnih bukovih polen. Na ta polena pa nekaj gladkih, vsaj za silo pooblatih desk. In sani so gotove. Če je kdo iztaknil kje v kakem kotu par zavrženih obročev in jih nabil s trdom in težavo na sanince, tem bolje. Njegove sani potem občuduje ves otroški svet. Joj, kako gre potem na takih saneh po gladki cesti! Tiho, mirno, brez ropotanja in stresanja. In kako šele po vaškem klancu! Urno, kakor ptica po zraku. Kdor se pelje in kdor gleda, ta mora biti tudi vesel.

Ali pa drsanje po ledu in kepanje! Hej, ali pa kadar je sneg pomrznil, da smo stopili izza ozke opolzke poti na trdo sneženo skorjo! Kjer smo hoteli, smo hodili po snegu: po travnikih, po vrtilih, po njivah, povsod. In nihče nas ni kregal, nihče vpil nad nami, da delamo škodo. Smejali so se nam, ko smo drvili čez drn in strn. Smejali so se, in vsi smo bili veseli.

Pa še ni konca. Ne, ne! Miklavž nam je prinašal mnogo darov, še več pa veselih uric. Bile so to ure hrepenenja in ugibanje pred njegovim godom, urice veselih spominov po njegovem godu. Še celo spomin na tisto parkljevo grdobno in na njegovo divjanje in godrnjanje in na njegov

Kaj bi kupili — ?

koš in na prelite solze — vse nam je bilo končno sladko. Saj smo bili veseli, da ga zlodeja vsaj eno leto ne bo več na izpregled.

Komaj je pa Miklavž zatvoril svoje košare, je pa že trkal božič na vrata. Postajali smo pred prodajalnami, postajali v tistem kotičku loškega mesta, kjer je stari Grebenar prodajal že narejene jaslice, pa tudi

cele pole pastircev in drobnice, široke in živopisane prte iz papirja, in ugibali smo, kaj bi kupili. Vse nam je bilo sicer všeč, a za vse ni bilo denarja.

Nekaj kupčije je pa le bilo vsako leto. In potem smo strigli doma in smetili za žive in mrtve. Ob četrtkih smo pa hodili po mah. In ko je prišel sveti večer, smo pa postavili jaslice v hišnem kotu in nanje nateknili pastirjev in ovac gotovo več, kakor jih je bilo svoj čas v vsem Betlehemu. Svečke so pa zagorele, hišna svetilka je obsevala jaslice, božična zgodba je vstajala kakor živa pred našimi očmi, in božične pesmi so odmevale po hiši in po srcih. Veselja brez konca in kraja, samo solnce, sama luč sredi zime.

Potem pa sveta polnočnica, božični prazniki s svojimi sladkostmi in dobrotami; zopet nov vir veselja! Preveč vsega! Le pridite k nam uživat božično veselje in občutili boste vsaj za trenutek, kakšna je bila radost v izgubljenem raju! Ni preveč rečeno: božični prazniki so raj na zemlji. Kaj bo torej tisti stari Polž s svojo oguljeno:

Prišla zima je,
je pobrala vse — — —?

Nič pobrala! Le novo dala.

Kratkočasnice.

Dijak je vprašal tovariša: »Zakaj neki so ribe mutaste?« — »Neumno vprašanje!« mu je odgovoril tovariš, »pa govori ti, kadar imaš usta v vodi.«

Iz naloge Janeza Zaletela: Zob časa, ki posuši vsako solzo, bo pustil tudi čez to rano travo rasti.

Taka je ribniška skleda: dalj ko jo neseš, dražja je, in večkrat ko jo vržeš, več jih je.

Boženki je zelo ugajal babičin stari vrček, zato je venomer prosila zanj. »Zdaj še ne,« ji je odgovarjala babica, »potem bo tvoj, ko me Bog pokliče.« — Boženka je enkrat dolgo molčala in se igrala. Čez čas pa se vzdrami in reče: »Babica!« — »Kaj, otrok moj?« dé stara mati. — »Zdi se mi, da vas je ravno zdaj-le Bog klical.«

Slovstvo.

Čika Jova-Zmaj: **Malaj in Malon in druge pesmi za deco.** Poslovenil Alojz Gradnik. Založba »Jug« v Ljubljani 1921. Cena vezani knjigi K 14.—, po pošti K 2.— več. — Da bi bilo naše mladinsko slovstvo »nad vse revno«, to ni res. To more trditi le kdo, ki naše mladinsko slovstvo le površno pozna, ali ne pozna otroške duše, ali pa zaničuje vse domače — kar je pri Slovencih tudi mogoče. Je li — da samo te omenimo — v 51. letnikih našega »Vrtca«, v 29. letnikih »Angelčka«, v 22. letnikih »Zvončka« samo žaganje? Niso li sodelovali pri teh listih naši najboljši pisatelji in pesniki v svojih najidealnejših letih? In tisočkrat prebrani in izrabljeni izvodi po naših šolskih in ljudskih knjižnicah — pričajo li o »nad vse revni« vsebini? Ničvreden je narod, ki se sramuje truda svojih sinov,« je zapisal nedavno eden naših vseučilišnih profesorjev. To puhlico o »nad vse revni« naši mladinski literaturi je vrgel v svet pred par leti eden naših »najnovejših«, in danes jo ponavlja za njim, kdor ima

baš priliko in čas. To ubija mnogim pridnim delavcem veselje do dela. — Zgoraj omenjena knjižica je ljubek dar našim malim, kaj izvenrednega pa tudi ni. Ponekod bi bila morala in mogla večja pridnost še tudi kaj več storiti (naglasiti, ločila itd.) Vendar smo delca veselji že zato, ker nudi vpogled v sorodno srbsko mladinsko slovstvo. Priporočamo knjižico v nakup staršem, šolskim vodstvom in ljubiteljem mladine. Dobi se pri založništvu »Jug«, Ljubljana, Pred škofijo 21.

Krijes. Nakon kratke stanke izaći će 15. listopada 1. broj V. godišta omiljelog omladinskog časopisa »Krijes«. Donosit će zabavne i poučne članke ponajboljih naših i stranih autora i bit će bogato ilustrovan crtnjama Š. Šantla. Iz raznih rubrika isticat će se napose ona za propagandu naših narodnih običaja i ručnih vještina. Glavni je urednik dr. Velimir Deželić. Cijena pojedinom broju »Krijesa« 1 dinar. (Polugodišnja pretplata 5 dinara.) — Zagreb, Kaptol 29. (Narodna Prosvjeta.)

Rešitev obeliska v 9.-10. šte. »Vrtca«:

			K		
		k	r	t	
v	r	a	n	a	
j	u	l			j
j	a	j	c	e	
p	a			e	ž
A	t	e	n	e	
A	n	t	o	n	
d	r	e	v	o	
t	o	r	e	k	

Kralj Peter.

Rešitev uganke v 9.-10. šte. »Vrtca«:

$100 = \frac{3}{3}$, poldruha tretjina je polovica od $\frac{3}{3}$, torej 50.

Ali: Poldruha tretjina je $\frac{1}{3} + \frac{1}{6} = \frac{2}{6} + \frac{1}{6} = \frac{3}{6} = \frac{1}{2}$. Ena polovica od $100 = 50$.

Vabilo na naročbo.

S tem zaključujemo 51. letnik »Vrtca«, ne sicer v takem obsegu in v taki obliki, kakor sami želimo in še bolj žele naši ljubi naročniki. Toliko pa lahko zatrdimo, da bi bilo uredništvo in upravništvo našega lista srečno tudi v teh hudih časih in bi delovalo s podvojenim veseljem, ko bi s sedanjo naročnino moglo pokriti vsaj troške za letnik v skrčenem obsegu — pa jih ne more. List vzdržuje preizkušena ljubezen naših ljubih naročnikov in požrtvovalnost zvestih mladineljubov, med katere štejemo v prvi vrsti gg. načelnike in odbornike »Katoliškega tiskovnega društva« v Ljubljani. Tem, kakor tudi našim dragim sotrudnikom, ki delujejo pri listu bolj za božje ko za svetno plačilo, našo najiskrenejšo zahvalo! Cena za naša lista ostane ista, zato pa tem iskreneje prosimo: Ostanite nam zvesti, dragi naročniki in sotrudniki, še nadalje in mi Vam obljubimo vsaj to, da bomo tudi v novem letniku vse storili, da ohrani naš »Vrtec« svojo staročastito veljavo.

»Vrtec« in »Angelček« skupno bosta stala 6 din. 50 par (26 K), Angelček sam 2 din. 50 par (10 K). Naročnino sprejema: Upravništvo »Vrtca« v Ljubljani, Sv. Petra cesta šte. 80, vse spise in rešitve pa: Uredništvo »Vrtca« in »Angelčka«, Rova, p. Radomlje. Hvaležni bomo, ako se naročniki kmalu javijo. Naročnino brez stroškov poravnajo po položnici.

Za nagrobni spomenik kan. in prof. Ant. Kržiču

so darovali:

(Drugi izkaz.)

Gdč. Šketeljeva 80 K (p. n. učit. v Dobrepoljah skupaj 700 K; pomotoma izostalo v 1. izkazu); po 200 K: gg. tovarnar Polak ml. in msgr. Dostal; po 100 K: p. n. učit. okol. šole v Celju, gg. m. župan dr. Hrašovec (drugič), dekan Juvanec, svetnik Volc, Franc, Mar., Leon Stupica; 80 K svetnik Krumpeštar; po 60 K: p. n. učiteljstvo v Sostrem, župnik Oblak Anton; po 50 K: gospa Mauser-Pfeiferjeva, učit. v p., vodja Kokotec in Revček Andrejček spod Šmarne gore; po 40 K: ge. Avčin-Meršolova, Gomilškova, Koritckyjeva, gdčne. Vehovčeva, učiteljici Bajčeva in Vizourdova, dekan Gnidovec, prof. Kolarič in Watzl, svet. Wester in ž. Zupančič Val; po 30 K: gg. nadučitelj Lovrec, ž. Mihelečič in k. Črnilec; po 20 K: gospe Am. Šiskova in Perschetova, gdč. Kržišnikova, prof. dr. Ujčič, gg. župniki Cuderman, Fatur, Ježek, zlatomašnik Nemec, Sitar, Špindler; po 12 K: ga. Češnovarjeva, ž. v p. A. Dolinar; po 10 K: gg. vodja Vidic, ž. Kerin in Štular. — Nabrana vsota 13.728 K.

Vsem plemenitim darovalcem najlepša hvala! Ličen spomenik bi stal okoli 20.000 K. Zato odbor za Kržičev spomenik nadaljne darove hvaležno sprejema.

Ljubljana, 8. novembra 1921.

Ravnatelj J. Slapšak, predsednik odbora.

Dr. J. Demšar, blagajnik.

Imena rešilcev.

Obelisk in uganko v 9.—10. šte. »Vrtca« so prav rešili: Minka Skobrnè v Sv. Juriju ob j. ž.; Angela Gospodarič v Ljubljani; Herta Špeglič v Celju; Zlatica in Micika Müller, Micika Fabjan v Trbovljah; Ladik Wisinger v Litiji; Janko Ažman na Javorniku; Dragica Badiura v Višnji gori; Franc Čeh v Čegotincih; Majda, Boris in Danica Rihteršič v Celju; Langerholc Fr. v Mariboru; Ciril, Franc in Ida Sem v Ljubnem.

Samó obelisk so prav rešili: Vinko Stembov, Leop. in Avg. Ulaša, Leon Trčar pri Sv. Marjeti, Rimske Toplice; Pavlina Hafner na Jesenicah, Mihael Pustišek v Zdolah-Kozje; Franci, Francika, Niči, Pepica Avguštin in Franci Rant v Retečah pri šk. Loki; Franc Breskvar in Katica Štrovs v št. Jakobu o. S.; Silvester Gasser na Jesenicah; Anica in Pepica Zupanc, Milica Marin, Berta Erker, Mihaela Jaklič, Nadica Tomič, Angelica Lužar, Marušič, Hladnik, Gorjan, Cvenk, Beljan, Levstek, Šula, Modic Ljudmila v Kočevju; Vida Jančič v Mariboru; Tončka in Hermina Uršič v Konjicah; Jožef Klammer v Dol. vasi pri C.; Rožica in Zlatka Žgajnar v št. Janžu na Dol.; Metod Mikuž v Šmarji pri Lj.

Samó uganko so prav rešili: Marica Turnšek v Nazaretu pri Moz.; Stanko Natlačen.

Uprava »Vrtca« (Ljubljana, Sv. Petra cesta 80) priporoča »Angelček« 1. 1919. Cena celemu letniku je 5 K. Dobi se tudi še »Vrtec« 1. 1920, za 12 K in »Angelček« 1. 1920. za 6 K. Tudi letošnje številke »Vrtca« in »Angelčka« so še vse na razpolago. Denar se pošlje po položnici, ki jo uprava priloži pošiljatvi.
